

Landsforeningen
MARTIN A. HANSEN

Nyhedsbrevet nr. 12

Jeg har med dette nummer af "Nyhedsbrevet" overtaget redaktionen fra Mette Lise Rössing, som har gjort et stort arbejde med "Nyhedsbrevet". I vil med dette nummer se en lidt slankere udgave, men jeg håber, at jeg med tiden "kommer efter det", og at I – læsere og medlemmer af Landsforeningen – vil bidrage.

"Nyhedsbrevet" udsendes i samarbejde med vores webmaster Bjørn Popp, Aarhus. Jeg har nu været formand for Landsforeningen i et år – og det har bestemt været et spændende år, hvor jeg har forsøgt at betale af på noget af den gæld, jeg har til Martin A. Hansens forfatterskab. Bl.a. er der – sammen med bestyrelsen – taget initiativer til gennemførelse af seminarer og møder vedr. "Orm og Tyr", et værk som har haft stor betydning for mig. Andre vigtige ting for udbredelsen og styrkelsen af forfatterskabet er i støbeskeen. Eksempelvis arbejder vi i bestyrelsen ihærdigt på at få skabt de fysiske rammer om udstilling, møder o.a. i form af et "Landskabsrum"/"Martin A. Hansens hus" i Strøby. Herom følger. "Digtterruten" med dens rutepunkter er færdig og regnskabet er afsluttet. Der skal foretages nogle praktiske justeringer på de enkelte rutepunkter, og så skal arealerne omkring rutepunkterne naturligvis vedligeholdes. Alt dette bliver gjort af frivillige i Strøby og omegn, hvis indsats for Landsforeningen er af stor værdi. Jeg ser frem til et nyt år med nye arbejdsopgaver i Landsforeningen og håber på et stort fremmøde d.20.august i Strøby.

Program vedr. fødselsdagen d. 20. august 2016 vil blive udsendt i begyndelsen af august. Formandens beretning, referat af generalforsamlingen og den aktuelle liste over bestyrelsesmedlemmer og udvalg er indsat på Landsforeningens hjemmeside www.martin-a-hansen.dk.

Ole Juul

136. ”Orm og Tyr”-seminar på Hadsten Højskole

Lørdag d.16.april afholdt Landsforeningen Martin A. Hansen sit første seminar om ”Orm og Tyr”.

49 havde tilmeldt sig seminaret, der indeholdt tre foredrag. Anders Thyrring Andersen indledte med foredraget ”Kontrapunkt – Om arbejdsfællesskabet mellem Martin A. Hansen og Sven Havsteen-Mikkelsen”. Et blændende foredrag, der dels støttede sig til artiklen ”Kristendom er nu. Om Martin A. Hansen og Sven Havsteen-Mikkelsen”, fra bogen ”Havsteen”, red. Malene Linell Ipsen dels til en delvis utrykt fødselsdagstale holdt på Schæffergården i København 16. september 2012 i anledning af Havsteen-Mikkelsens 100-års fødselsdag. Efter frokosten fortalte Birgitte Krejsager, forfatter til bl.a. ”Fortællerens rum – Et studie i Martin A. Hansens ”Orm og Tyr”, om arbejdsfællesskabet mellem Palle Lauring og Martin A. Hansen. Hans-Ole Hansen sluttede seminaret med et personligt og bevægende foredrag om de fortællinger, der er indlejret i ”Orm og Tyr”. Beskrivelsen af Hans-Ole Hansens foredrag kan læses under ”Genealforsamlingen 2016”.

137. Nye ”Orm og Tyr” seminarer

Lørdag d.29.oktober afholdes det andet af de nu planlagte ”Orm og Tyr”-seminarer. Det finder sted på Emmaus, Haslev, hvor foredragsholderne er Claus Helsbøl, Ole Juul og Henning Nørhøj. Nærmere om dette foredrag under ”Nyheder”.

Lørdag d.18.marts 2017 er der planlagt et seminar i Foulum, Himmerland med to foredrag.

Ligeledes vil der blive afviklet et seminar på ”Liselund”, Sjælland i forsommeren 2017.

Herom senere.

138. Generalforsamling med foredrag af Hans-Ole Hansen

Torsdag d.28.april afviklede Landsforeningen sin årlige generalforsamling. Referat og formandsberetning kan læses andetsteds.

Efter generalforsamlingen holdt Hans-Ole Hansen et foredrag om fortællingsstoffet, der er indlejret i ”Orm og Tyr”.

(fortsættes på næste side)

Orm og Tyr – fortællinger.

*Foredrag om Martin A. Hansens værk Orm og Tyr.
Hans-Ole Hansen.*

Orm og Tyr er en magtfuld skildring isprængt stærkt billeddannende fortællinger. Værket blev til 1950 – 52 i nært samarbejde med billedkunstneren Sven Havsteen-Mikkelsen, hvis kraftfulde, enkle træsnit, skabt på egne beslutninger, pryder bogen.

Far satte sig i skriveperioden ind i et stort fagstof, som spændte fra religionshistorie til arkæologi. Nye og nyere beskrivelser indgik i digterens forvaltning af forskningen. Da bogen dækker kult og tro over mange årtusinder i Danmark og Norden, måtte far forstå begreber som animisme, shamanisme, æt og lav. Et eksempel:

Det er vanskeligt for vi nutidsmennesker at begribe meget gamle kulturers opfattelser, ja, endog den kristne, middelalderlige frelsestro. De i tid umådeligt fjerne sprog – nu blot kendt blandt de sidste såkaldte naturfolk – byggede på, at handlingen var i centrum, hvor vi har individet i centrum.

Ifølge professor i religionshistorie, Vilhelm Grønbech, er der i disse dengang såkaldte primitive kulturer ingen adskillelse mellem krop, sjæl og jeg'et. Alle ting hænger sammen. En ravn og et bjerg eller en bakke er èt.

Kaos er en fare, der truer mennesket indefra. Kultur dengang gik på, at verden omsættes til sjæleindhold, en genskabelse af verden til en ny form i menneskets indre.

Her finder vi blot enkelte af inspirationerne bag ”Orm og Tyr”s skildring op gennem oldtidens hjemlige kulturer.

Denne indsigt kommer i spil i fortællingerne om de fysiske, sakrale monumenter bevaret i vort landskab i tusindvis af år, omend stærkt decimeret. De skiftende, naturhistoriske forudsætninger – indlandsisens store stenmasser, egeledeurskovens skyggede verden, eller de jyske hedeegnes øde strækninger danner den verden af landskaber, som fortidens hellige forestillinger og anlæg måtte skabe værn mod kaos i.

For at beskrive dette på en dengang ny måde krævede det en digter med magt over store, faglige data.

”Orm og Tyr” efterlader en i en stærk følelse af, at det op gennem tiderne, og ikke mindst i kirkebygningens hovedbyggeperiode, drejer sig om folket.

Mindestenen i Strøby på Stevns for far med Ole Wivels digt nævner ham som ”arvet retsyns unge værner”. Det var hensigten med Orm og Tyr.

Det er ud fra denne frie holdning til min fars forfatterskab, at jeg nu vil beskæftige

mig med ni af de fortællinger som isprænger den fremadskridende beskrivelse af oldtidens tro her i Norden, skiftet fra asatro til kristentro og kirkebyggeriet i den såkaldte romanske del af middelalderen.

Velkendt er jo at far – under massen af det tilegnede, faglige stof fra en række forskningsdiscipliner – i de første prøver kom med en fagligt set tungt lastet beskrivelse. Vennen Ole Wivel greb resolut ind og anbefalede ham at berige bogen med mindre beskrivelse og flere fortællinger.

Det er i øvrigt ikke vanskeligt at se når en fortælling begynder eller slutter. En ejendommelighed er det, at den ettusindfemhundrede år lange jernalderperiode – “Taagernes aartusind” – ingen fortællinger rummer. I sin bog ”Fortællerens rum” (1996) belyser Birgitte Krejsager på storartet måde bogen.

Det har interesseret mig at se på en fortællings arkæologisk faglige eller etnologiske grund dengang, og hvordan det forholder sig nu med fortællingens faglige baggrund – der er jo gået 60 – 70 år.

Ligeledes dens mulige inspiration i et dengang eller endnu eksisterende, genuint, historisk naturmiljø.

Og navnlig fortællingens mulighed for at danne stærke, indre billeder i nutidens mennesker. Gerne de unge.

At fortælle er at give levet liv nyt liv. At beskrive er at berette om levet liv. Jeg beder jer tilgive, dersom jeg nu og da griber til personlige oplevelser.

Fortællingerne er som følger – i det jeg benytter mig af 1. oplag af Orm og Tyr fra 1952:

I første bog:

VEJDEFOLKETS VIER

1: “Jægeren i urskoven”. (Side 25 – 28). Mesolitisk stenalder. Suserup Skov ved Sorø på Sjælland.

Vejdeforfædre. Totemismen. Animismen.

Læses: side 25 – 26. Jægeren møder i urskoven magterne.

Svære ord: Vejdemanden, revirskel, vætter, Angerbode (gyge: “sorgvarsler”, med Loke har hun Fenrisulven, Midgårdsormen og Hel).

FRÆNDERNES ALTER

2: “Folk bygger en stendysse”. (Side 56 – 59). Bondestenalder. Draved Skov, Møgeltønder, Sønderjylland, Vielsteddyssen, Midtsjælland, Helledyssen, Lejre.

Den døde som genganger.

Læses: side 57 – 58. Transporten af helligstenen.

Svære ord: Dyreveksel, opkastet (jord), lerbulk, hjordene, frændehelligdom.

ÆTTENS SAL

3: "Dødekult i jættestuen". (Side 81 – 82). Bondestenalder. Øm Jættestue, Lejre. Shamanen. Fædre pælen.

Læses: side 82. Kulthandlingen i gravrummet.

Svære ord: Ætsfolk, hamingjabærerne ("lykke", kvindelig værneånd), megin.

SOLENS FOLK

4: "Solens genkomst". (Side 107 – 108). Ældre og yngre bronzealder. Dutterhøje, Odsherred, Ydby Hede højgruppe, Thy, Egstallebjerg, Lejre og offerbanken, Boeslunde, Vestsjælland.

Hvorfor ligger højene så synligt og højt? (Solkulten fortsatte til ældre jernalders slutning. År 532 rammes kloden af en meteor og solen "dør" i 2 – 3 år).

Læses: side 107 – 108. Solens frembrud.

Svære ord: Edsring, lurerne.

TAAGERNES AARTUSIND

Ingen fortællinger i jernalderens 1.500 år.

Side 123: "De sad i regnen..."

Side 130: Gamle marknavne. Tor, lund, hørg, al, sal m.fl.

Side 132 – 133: Æt og lav i konflikt.

Side 140 – 141: Naturhelligdomme i jernalder.

Side 144 – 145: Dødesjælens ulykke i grødereligioner.

GUDENS FALD

5: "Egil mister sin søn". (Side 154 – 155). Vikingetid og tidlig middelalder. Borg i Vest-island ved Bredefjorden.

Om kvadene "Vølvens spådom" og "Sønnetabet".

Læses: side 154 – 155. Egil skaber sit kvad. Yngre del. Side 156: ældre del.

Svære ord: Ættehøjen, tunet.

6: "Tidrande og diserne". (Side 165 – 166). Vikingetid og tidlig middelalder. Hof i Øst-island ved Alptafjorden.

Trosskiftets pris tages af de sorte diser inden det er for sent.

Læses: side 166. Tidrande, Siduhalls yngste søn går ud på tunet.

Svære ord: Diserne.

I anden bog:

FOLKEKRISTENDOM

/. "Bygmesteren rejser en kirke". (Side 301 – 303). Tidlig middelalder. Foulum kirke i Himmerland. Middelaldercentrene i Vordingborg og Nykøbing Falster.

Landskaber i Småland.

Kunstneren i bygmesteren. Det indre billede i hans sind af kirkens udformning.

Læses: side 302 – 303. Stenmesteren må ud at lede efter en bedre, blå granitsten.

Svære ord: Sognefolkene, oldermanden, absiden, buesmig, glug.

TIRAD RISTEDE

8: "Tirads skæbne". (Side 283 – 287, fordelt i beskrivelsen). Tidlig middelalder.

Holtug kirke på Stevns. Stevns Klint og Gjorslev godslandskab.

Martin A. Hansen ser ind på sin egen hjemstavn.

Læses: side 286 – 287. Tirad ser som træl sin hjemstavn fra søen.

Svære ord: Lønstev, venderne, karve, kvadstumper, Radegast, Vedeman, heboerne, spidsøkse og tværøkse, Midgårdssormen.

ORM OG TYR

9: "Lindormen og kamptyren". (Side 381 – 382). Tidlig middelalder/højmiddelalder. Enhver romansk kirke og tidlig-gotisk kirke. Strøby og Varpelev kirker. Ejby kirke med sagnet og en billedsten.

Refererende sagnet. Delvis beskrivende. Og dog fortællende. Sagnet forklaring.

Mytens dråbe. Opstandelseskraften.

Læses: side 382.

Svære ord: Epik, myte.

Digtet i mit eksemplar af "ORM OG TYR".

Til julen 1952 gav far mig som trettenårig dreng et eksemplar af "Orm og Tyr" med et digt som dedikation. En lignende gave fik min dengang niårige lillesøster. Fars digt til mig er gengivet i Ole Wivels bog om Martin A. (Andet bind, Martin A. Hansen Fra Krigens Aar til Døden (1969), side 261). Digtet kan ses og læses i Allerslev Kirkes våbenhus som mindetavle. Det har fulgt mig lige siden og været medbestemmende for det, jeg brugte mit liv på at udrette. Det slutter således:

*"Se ud over det disede Land, som Gud længe undte din Stamme,
da kan du høre det stille og skimte det usynlige.
Da faar det glemte den Lykke at leve igen
og giver dit Hjerte en dyrebar Hjælp."*

139. Nyt fra lokalgruppen på Stevns

Som det er blevet skik, vil lokalgruppen også i dette forår indbyde til en aften, hvor der sættes fokus på Martin A. Hansens forfatterskab. Denne gang afholdes mødet i Lille Heddinges Sognegård den 7. juni kl. 19.30.

Der indbydes til "En aften med "Orm og Tyr". Sognepræst Eigil Andreasen, Lille Heddinge, er aftenens foredragsholder og vil give sit syn på dette store værk. Der vil som sædvanlig blive orienteret om arbejde og planer for landsforeningen. Der bliver serveret kaffe og kage mv. pris for aftenen er 50 kr.

Alle er velkomne.

140. Udgivelser

Litteraturhistoriker og sognepræst Anders Thyrring Andersen har bidraget til den nyligt udgivne sjælesorgsbog: **“Når livet går i sort. 52 læsninger til et sørgear”**, red. Sophie Nordentoft og Lone Vesterdal, Unitas Forlag.

Den er skrevet af 47 præster, teologer, forfattere, litterater m.fl. Anders Thyrring Andersens bidrag har titlen “Lidelse og mening” og tager udgangspunkt i Martin A. Hansens hospitalsdagbog for at vise, at vejen fremad mod nyt liv og ny mening kan gå igennem modgang, smerte og sorg.

141. Foredrag

Anders Thyrring Andersen:

Den 27. februar blev i Studenterhuset, Aarhus Universitet, afholdt Årsskriftet Critiques årskonference: ‘Mod kulturradikalismen’. Anders Thyrring Andersen holdt et af konferencens oplæg under overskriften “Martin A. Hansens og Hereticas kritik af kulturradikalismen”. Oplægget bliver udgivet i Critique i efteråret 2016. Som en del af ‘Himmelske Dage’ holdt Anders Thyrring Andersen 7. maj foredrag i Vartov Kirke under overskriften ‘Præster i litteraturen før og nu’. Foredraget indgik i arrangement-rækken ‘Præst og samfund’, foranstaltet af Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter. Foredraget foretog en række nedslag i dansk prosalitteratur for at vise, hvordan præster er blevet fremstillet skønlitterært. Udgangspunktet var Georg Brandes’ kristendomsfjendske indstilling, som i meget høj grad har præget holdningen til og fremstillingen af præster i dansk litteratur lige siden. Hans Scherfigs roman “Det forsømte forår” blev brugt som illustration heraf. Resten af foredraget fremdrog så eksempler på litterære tekster fra efterkrigstiden til i dag, hvor præstefiguren fremstilles som noget interessant. Nemlig Martin A. Hansens noveller “Høstgildet” og “Fuglene”, Tage Skou-Hansens roman “Den hårde frugt”, Vagn Predbjørn Jensens roman “Vandspejlet”, Ida Jessens roman “Det første jeg tænker på” og Jens Smærup Sørensens roman “Feriebørn”. Konklusionen var, at den kritiske afstandtagen er på retur til fordel for en interesseret og ofte sympatetisk indstillet drøftelse af præster og kristendom i forhold til den moderne virkelighed.

Henning Nørhøj:

Henning Nørhøj har flg. tre udflugter til “Digter og landskab” med tilhørende foredrag: “Martin A. Hansen. liv og digtning”.

- 20.05. – Haslev sogns litteraturcafé
- 21.05. – Kastrup sogn (v. Vordingborg)

- 05.06. – Rødovre oplysningsforbund
- 15.09. – “Fra soldyrkelse til folkekristendom”, Johanneskirken, Greve sogn, kl.19.30

Ole Juul:

Torsdag d.15.september kl.19.00, Frederikshavn: ”Opstandelsestanken og –troen i ”Orm og Tyr”.

142. Kronikker

Den dæmoniske sjælevandring

Så har en biskop atter problemer med en præsts afstandstagen til folkekirkens bekendelsesgrundlag. Tidligere med Ramsdal, der latterliggjorde kristendommens opstandelsesbudskab, og nu med sognepræst Annette Berg, Vig, der i en lokal tv-udsendelse udtalte, at hun var positivt stemt overfor tanken om reinkarnation, og at hun på trods af sit præsteløfte og folkekirkens bekendelsesgrundlag sagde god for tanken om sjælevandring. Roskildebiskoppen Peter Fischer-Møller indkaldte med få dages varsel sin præst til en ”tjenstlig samtale”, hvorefter der udgik en fælles pressemeddelelse, hvori Annette Berg beklagede, at hun havde udtrykt sig uklart og misforståeligt i nogens øjne. Men blækket var knap tørt, før Annette Berg udsendte sin egen private pressemeddelelse, hvori hun gjorde klart, at hun bestemt holder en dør åben for reinkarnation med formuleringen: ”Jeg tror på, at reinkarnation kan være en mulighed blandt andre”. Og så fik vi da for alvor balladen, og biskoppen suspenderede sin præst, foreløbig til nytår. I pressemeddelelsen skriver Annette Berg videre, at ”selv ved jeg ikke meget om reinkarnation i den forstand, at jeg ikke kan ”se” tidligere liv”, en udtalelse der gør det vanskeligt for andre at komme på det rene med, hvad det er for en slags reinkarnationstanke, der tales om. Er det den amerikan(d)iserede, hvor sjælen efter døden finder bolig et bedre sted end før, kan det på ingen måder tages alvorligt. Snarere er det et uigennemtænkt forsøg på at gøre sig interessant. Er det derimod den oprindelige hinduistiske reinkarnationstro, hvor det dybest set for mennesket handler om at komme ud af en tilsyneladende aldrig afsluttet genfødsel af sjælen, må man tage vedkommende præsts trosskifte alvorligt, hvis hun selv tager det alvorligt og derfor aflægger sig kjole og krave, da en sådan tro strider imod den folkekirkelige trosbekendelse.

Et af Vig-præstens argumenter for at beskæftige sig med tanken om reinkarnation er, at det åbenbart imødekommer en interesse fra lægfolket og menigmands side, hvorfor man som præst ikke skal være afvisende, men tværtimod imødekommende. Nu ved jeg ikke, om der foreligger et empirisk materiale til grund for argumentationen, men jeg tvivler på, at de gode folk i Vig sogn tænker meget anderledes end hovedparten af danske folkekirkemedlemmer. Så derfor har jeg en

ligeledes berettiget tvivl på, om man i sognet kan tale om menigmands brede interesse for sjælevandring. Snarere er det en ud fra et folkekirkeligt synspunkt sygt tanke, fostret i sindet hos en præst, der åbenbart ikke er klar over, hvor meget troen på kødets opstandelse, der er grundlaget i Trosbekendelsen, strider imod læren om reinkarnation og sjælevandring.

Men skismaet er jo ikke nyt, og går man til Martin A. Hansens "Orm og Tyr" (1952), dette store værk om trosskiftet i Norden o. år 1000, vil man her finde udsagn og tanker, der tydeligt viser, hvad der ved trosskiftet var på færde, og hvordan "menigmand" indoptager den nye kristne tro, og her hjælpes ud af en dæmonisk sjælevandringstanke, som prægede de sidste krampetrækninger i Asatroen. Men det har stået hårdt på i overgangen, hvor den nye tro vandt frem, og den gamle tanke om sjælen, der frigør sig fra den døde krop og lever videre andetsteds, er vanskelig at udrydde. Sjælen er hjemløs, den flakker om, tager bolig i "tuntræet ved gården, i andre mærkelige vækster i dens nærhed, eller i bautasten. Den kunne leve under dørtærskelen eller i skikkelse af en snog logere i sengehalmen". En sådan tro driver mennesket ud i sygelige tanker om "rådnende hobe af sjæle i skovhuller, klynkende ånder i åer og myr, tudsens tunge klask på brønddækslet, flagermusens hastige gisp, når den som skadesjæl sad levende sømmet til stalddøren". Da kommer den "unge kirke", som Martin A. Hansen omtaler den nye kristne tro, og da vælger "menigmand den kristendom, som ingen sjæletro ejer, ikke kender nogen særlig sjæl, ånd eller bevidsthed, som løsriver fra kroppen i døden, men kun kender mennesket, en kristentro, som intet dødsrige ejer, altså intet sjælenes efterliv og derfor heller ikke noget sjælenes forliv kender". Det er med dette, befrielsen kommer, befrielsen fra hele tiden at skulle forholde sig til en dødeskæbne.

De første kristne nordboere har taget det til sig, der er det helt afgørende i kristendommen: at Kristus har besejret døden. Opstandelsestanken bliver dette "gær i folkekristendommen", som Martin A. Hansen finder befriende fra en sygelig dødekult, hvor sjælen tager bolig snart det ene sted, snart det andet sted. "Når trosbekendelsen nævner kødets opstandelse, så er det fundamentale nævnt, og det er lige ufatteligt for enfoldig og høj tanke, men den ufattelige kommende hændelse, menneskets opstandelse ejer en stor simpelhed, og der er ingen plads for sjæletro ved den". Heri ligger det helt afgørende for nordboerens tilkæmpede tro. Den menneskelige ånd er én gang blevet befriet fra den frygtelige opgave det er hele tiden at skulle skabe en dødeskæbne, som sjælevandringstroen fordrede. "I sin opstandelsestro lægger nu den folkelige kristendom denne opgave fra sig, medens den officielle kristenlære forvilder sig stadig dybere ind i sjæletroens demoni". Det var denne falske kristenlære, der fandt sit udtryk i tanken om afladshandelen, hvor resterne af boet, sjælen, skulle reddes med over. En tanke, som Luther eftertrykkeligt gjorde op med.

Det er just dette syn på en sund, folkelig kristendom, der er afgørende at forholde sig til. Og det, der afslører folkekirkens præsters optagethed af en reinkarnationstanke, som man mener ligger latent i menigmands tankegods, er en aldeles manglende forståelse for denne danske folkekristendom, der lever videre i protestantismen,

hvor graven, som Martin A. Hansen siger, "ikke er en bolig, men en seng. Den døde sover. Han sover sig bort i jord". Engang skal han opstå igen, legemlig som han var, men det er en hændelse, som med Kristi opstandelse er blevet Guds anliggende – og ikke menneskets.

Tanken om graven som bolig er en gammel, hedensk tanke, som den "unge kirke" så at sige "gravlægger". Vore forfædre byggede dysser og jættestuer som dødehuse, hvor den døde kunne opholde sig i kort eller klang tid. Gravgaverne, som vi kender fra udgravninger, er tydelige tegn på, at de døde bor en tid i sin dødebolig, men rejser så. Og til hele ideen om graven som bolig hører unægtelig en sjæletro. "Stuen" er et opholdssted inden afrejsen, en slags gate, en terminal, hvor sjælen opholder sig indtil afgang. Det er denne tanke, som det moderne, rejsende menneske nok kan forholde sig til, men som er dæmonisk i al sin grublen over, hvor sjælen farer hen. Derfor kommer opstandelsestroen som denne befriende tanke, der er grundlaget for Trosbekendelsens tale om kødets opstandelse. Der er ingen frisættelse af sjælen fra kroppen, der i sin yderste konsekvens bliver til et slags gengangerliv. Tværtimod hviler der over den sunde, folkelige kristentro en fred, der finder sin begrundelse i troen på kødets opstandelse.

Jeg bliver mere og mere overbevist om, at der i Martin A. Hansens tankeunivers ligger et svar på mange af de spørgsmål det moderne menneske i dag slås med. Og jeg er i alt fald overbevist om, at reinkarnationstanken vil bringe et søgende og spørgende menneske endnu længere væk fra den kristentro, vedkommende blev døbt på. For ham eller hende skal der med tydelige, livskraftige billeder henvises til den befrielse, der ligger i den kristne opstandelsestanke. For ikke alene mod den fysiske død står den kraft, der ligger i troen på kødets opstandelse, også imod det, der forkvakler og ødelægger liv her og nu, står kraften. Og det betyder i al sin enkelhed, at hverdag og jordeliv får en uendelig betydning. At det er her og i dette nu, at livet leves, og ikke i en sygelig bekymring for, hvad der dog skal blive af sjælen. Det er her og nu, at livet er velsignet, og hvad der så siden hen skal hælde, har tanken om og troen på kødets opstandelse lagt fra sig – eller lagt i Guds hånd.

I en dansk folkekirke, der i sit bekendelsesgrundlag har troen på kødets opstandelse, er der ingen plads til tro på sjælevandring eller tanke om reinkarnation. Om der er plads til præster, der lader hånt om indgåede aftaler med sin biskop i forhold til pressepleje, og i misforstået hensynstagen til, hvad man tror, folk måtte tænke og mene, ser stort på, hvad man har skrevet under på i sit præsteløfte, vil den kommende tid vise. Under alle omstændigheder er folkekirken atter udstillet, endnu engang af en præst, der forholder sig ligegyldig til, på hvilket grundlag kirken hviler. Hvor mange flere sager af den art kan kirken holde til, før den i menigmands øjne bliver ganske utroværdig?

Ole Juul

Kronik, Kristeligt Dagblad, 13. november 2015

Det uomgængelige hus

Ganske vist er huset til at komme uden om, og mange af de, der som spæde blev båret derind til dåb, har som voksne holdt sig på behørig afstand. Alligevel er det i kulturens lange erindring uomgængeligt.

Første gang, jeg i litteraturen stødte på husets uomgængelighed, var i Martin A. Hansens store værk "Orm og Tyr" (1952). I sit arbejde med at finde ind til sindskernen i overgangen fra hedenskab til kristendom indså han med hvilken nødvendighed de første kristne nordboere forstod kirkens uomgængelighed. For nordboerne var det en hellig pligt "at feste nyt livsmød i panter og dyr. Men selv måtte de have kirken, hvorfra Guds rige breder sig ud over gårde og marker, et lyst land i dødsnaturen". Huset blev også for forfatteren selv – skønt kritisk overfor institutionen – uomgængeligt.

En af efterkrigstidens store forfattere, nylig afdøde Tage Skou-Hansen, havde mødt Martin A. Hansen i deres samarbejde omkring Heretica, og Martin A. Hansen blev ham, der for alvor gav Tage Skou-Hansen stødet til "De nøgne Træer" (1957), der blev den første af 7 romaner med Holger Mikkelsen som den gennemgående figur, i hvem skuffelsen efter befrielsen blev forvandlet til stædig trods, og som i al sin ufuldkommenhed gennemlevede et forlig med verden, der i sidste instans gjorde, at livet blev livet værd og livet om at gøre. I "Den hårde frugt" (1981) beskriver Tage Skou-Hansen Holgers møde med Jakob, hans gamle ven fra modstandskampen, som efter krigen er blevet præst i et østjysk landsogn. Jakob sidder i sin præstegård, desillusioneret og med ringe tiltro til sine sognebørn. Og alligevel bliver han i embedet og blandt det folk, han synes har svigtet, for han ved, at ligesom han har også de brug for tilgivelsen og velsignelsen. Og den hentes i det uomgængelige hus, som han tager Holger med over i, for dér at fortælle om det, der gang på gang modsiger ham i hans pessimisme. Derinde i den lille, kullede kirke fortæller Jakob Holger om "en magt som kom til stede i kirkerummet, når der var mennesker i det. Ellers ikke. En magt som var anderledes end mennesker og fik ham til at glemme hvad han havde imod mennesker....Men han kunne kun føle den magt, som var Guds nærvær, når han stod midt mellem andre mennesker. Og kun når de dumme svin også var der. Aldrig når han var alene". Det vil være et overgreb at gøre Tage Skou-Hansen til forsvarer for folkekirken. Det er heller ikke mit ærinde. Men i sin søgen efter, hvor et menneske som Jakob, der bar så megen uforløst kraft med ud fra modstandskampen, som blev til skuffelse, kan få den mentale nød vendt til noget livgivende, finder forfatteren ind til husets uomgængelige nødvendighed.

Det ville på samme måde være en fejlslæsnings af et forfatterskab, hvis man anser Kirsten Thorup for at være folkekirken fortæller. Men når man leder efter de sprækker i et forfatterskabs murværk, hvor lyset trænger igennem, så finder man det i romanen "Bonsai" (2000). Kirsten Thorup lader hovedpersonen Nina fortælle kærligt og loyalt om sine forældre, om faderen, der "går i kirke til højtiderne. Som

det hører sig til. Moren går hver søndag for at få den portion åndelig føde, hun har så hårdt brug for....Hun spiser grådigt af Guds ord. Ordene trænger ind i hende som regn i den tørre jord...Hun mærker suset, der udgår fra præstens mund. Hun drikker hans stemme som duggen, der falder tidligt om aftenen. Hun er en lille fugl, der pudser fjerene i et fuglebad af marmor på en fornem plads. Hun er i den store verden, der åbner sig mod menneskers sjæle”.

Det kan være en tilfældighed, men når Kirsten Thorup taler om moderens tilgang til huset, til kirken, til forkyndelsen, så lyder det som et ekko af de ord, som Martin A. Hansen skrev i novellen ”Påseklokken” fra samlingen ”Tornebusken” (1946), hvor Grethe sidder i kirken og lytter til præstens prædiken over opstandelsens evangelium, som ”ville hun tage ordene, inden han endnu har sagt dem. Hun venter på dem, som en nyplantede, mat plante venter på vand”. I begge beskrivelser er det det sjæleligt tørstende menneske, der finder tilbage til huset, hvor kilden springer. For dem begge bliver det en uomgængelig nødvendighed.

Sådan hænder det, når man nærlæser nogle forfatterskaber, at uomgængeligheden er der. Nu senest med Jens Smærup Sørensen's roman ”Feriebørn” (2015). Hovedpersonen Arne har i nogle år forsøgt sig som landsbypræst, men institutionen Folkekirken er ham så meget imod, at han uden særlig modstand lader sig afskedige af en biskop, hvis lige jeg ikke har fundet i andre romaner. Her er for alvor et vrangbillede af kirken som institution, som heller ikke Arne længere kan være i som helstøbt. Han vælger da den anden af de to veje, som tidligere i romanen blev udstukket for ham. Han bliver brugtbilshandler. Om valgene siger Jens Smærup Sørensen i et interview i JyllandsPosten. ”Begge professioner handler om tro og tillid, noget grundlæggende i menneskelivet. Og det er stillinger i udkanten, der må man søge ud for at finde de livstegn, de er helt nødvendige for en forfatter at finde. Man må skrive troen på det levede liv, litteratur kan ikke skrives på lutter negativitet – om så nok så småt, skal der være noget andet”. Og vel er det småt, men Smærup Sørensen's hovedperson Arne når gennem romanen frem til det samme forlig med verden, som Holger Mikkelsen gjorde. Atter er et slægtsskab bekræftet, atter høres der et ekko af en uomgængelig sandhed. Kort tid efter, at Arne har opgivet sit sognepræsteembede opsøges han af sin gamle bekendte, Thor, som synes at have forspildt sit liv og er flygtet tilbage til provinsen, til udkanten. Arne aner ikke i mødet, hvad han skal stille op med Thor. Af sig selv og i sig selv kan han ikke finde den trøst, der er en tvingende nødvendighed, for at Thor kan komme videre med sit liv. Da kommer tanken til ham. ”Thor, lad os gå en tur. Lad os gå op i kirken.... Du må ned på knæ, sagde jeg til ham, da vi stod deroppe....Du er en lille skiderik, sagde jeg og lagde min højre på hans hoved. Jeg véd slet ikke alt om hvad du har gået og lavet af lort i din tid. Det er i alt fald for meget. Det véd du også selv. Men hvis du virkelig tror på at jeg her i Guds navn kan tilgive dig, så er alt dig nu forladt. Det er glemt, Thor, og du kan begynde på en frisk. Ja, og så kan du godt rejse dig op igen. Endnu nede på knæ var han begyndt at stirre op over mit hoved, og han fortsatte med det, uden en eneste gang at glippe med øjnene, mens han kom på benene. Han stod der sådan foran mig, og jeg vendte mig og kunne se at det var

krucifikset. Den lille Jesus på korset, højt deroppe på den nøgne murstensvæg, udkåret i træ engang i middelalderen. Det var ham, der fikserede hans store, åbne blik”.

Jeg begyndte beskrivelsen af det uomgængelige hus med en henvisning til Martin A. Hansen, der for mig blev en øjenåbner af format. Og den, der har øren at høre med, vil i Smærup Sørensens beskrivelse af kirkerummet høre et ekko af den roman af Martin A. Hansen, der om nogen har holdt sig, ”Løgneren” (1950). Johannes Vig ser den dag, han holder degnetjeneste i Sandøs kirke, noget, han ikke kan glemme, skønt han aldrig igen vover sig ind i kirken. Han ser et stenhoved, der for ham bliver symbolet på undergangen, glemslen og meningsløsheden, men dette hoved er sat i koret, ”så døden må stirre lige op på opstandelsens symbol, som forstanden ikke begriber”.

Nej, forstanden begriber ikke styrken og kraften i det uomgængelige hus. Men hjertet higer efter det – og finder det. Netop dér.

Ole Juul
Kronik, Kristeligt Dagblad, d.12.januar 2016

143. Facebook

I oktober 2015 oprettede jeg en ny Facebook-gruppe: Landsforeningen Martin A. Hansen:
<https://www.facebook.com/groups/868328896568645/>

Det viste sig hurtigt, at FB er et særdeles brugbart medie, når og hvis man vil have nogle budskaber ud – i dette tilfælde om Landsforeningen og forfatterskabet. Gruppen, som jeg er administrator for, tæller i dag mere end 100 medlemmer – og der kommer hele tiden nye til.

Hvis du i øvrigt er bruger af FB, er du velkommen til at tilmelde dig gruppen.

Ole Juul

144: Diverse tekster

**TEKST AF MARTIN A. HANSEN PÅ KERAMISK MINDEPLADE I
VÅBENHUSET, ALLERSLEV KIRKE, SJÆLLAND**

Forstummet er mødrenes lyse dagviser og deres tyste gråd når hun kom,
den altid kommende sorg.

Hvem kender dem nu?

For længst har fædrenes blånende plovfurer tabt sig i marken, som
skibenes kølspor i havet.

Bort rejste menneskets mening og navn, hvem kender det nu?

Skønt vindenes digte og skovenes suk er de samme, skønt solens bane
og skyernes sejl er de samme.

Stands, unge rejsende, lyt ind i dit sind. Se ud over det disede land, som

Gud længe undte din stamme, da kan du høre det stille og skimte det
usynlige.

Da får det glemte lykke at leve igen og give dit hjerte en dyrebar hjælp.

*Mindepladen er skabt af Ullrich Rössing i samarbejde med Fuldbj Keramik
Teksten skrev MAH til sønnen Hans-Ole (13 år) i hans udgave af "Orm og Tyr",
1952.*

**TEKST AF MARTIN A. HANSEN I "ORM OG TYR" TIL METTE LISE,
JULEN 1952.**

Gulnare hed hun,
en virkelig dejlig lille Prinsesse,
der hørte så mange Eventyr
og selv var fra Eventyret

Og det er et rigtigt Eventyr:
Hver lille Pige,
hun er sine kæres Prinsesse
ja og sit Folks,
for hun lyser for alle.

Og naar hun hører Eventyr og Drømme

saa maa alle store
drømme om de Dage
da hun skal være Dronning for nye kære.

Og saa Gulnare,
naar du en Dag vil høre
saa stryger vi paa
den skinnende Ring.

Og Sagaringen fortæller det mærkelige,
som den har godt af at kende,
der skal være Dronning
for sine kære, den nye slægt.
Til lille Mette Lise fra Mor og Far.

Teksten skrev MAH til datteren Mette-Lise (9 år) i hendes udgave af "Orm og Tyr", 1952.

145. Tekst fundet i Svend Otto S.'s efterladte papirer

Martin A. Hansen, 15. oktober 1947.

(Teksten er gengivet fra bogen "Billedfortælleren Svend Otto S." udgivet på Gyldendal, ved døtrene Annette Wiborg og Kristin Wiborg, ISBN nr. 978-87-02-17645-2)

"Hen i sidste Uge ringede Tegneren Svend Otto S. Han havde fået opgaven at tegne Omslag til "Agerhønen", men nu havde Læsningen af Fortællingerne virket saadan på ham, at han havde faaet vældig Lyst til at prøve at tegne Illustrationer til selve Bogen. Hvad jeg mente om det? Jeg kunde ikke mene noget videre udover, at man har en vis Aversion mod Illustrationer, naar man ikke ved, om det er en beslægtet Kunstner. Paa den anden Side, fik jeg indtryk af, at hans Interesse for selve Fortællingerne var oprigtig og oprindelig, og at de Eksempler han nævnede paa Steder, der "kaldte på en Tegner" fik jeg ogsaa den Opfattelse, at han i hvert Fald havde Blik for noget væsentligt og Fornemmelse for Atmosfæren.

Vi aftalte at han skulde lave nogle Prøvetegninger og komme og vise mig dem. Han var her i Lørdags. Det var meget glædeligt og overraskende. Jeg havde ikke turdet regne med noget, som jeg gerne ville have med. Jeg kendte ham ikke. Men Tegningerne var fine – beslægtet med Fortællingerne i Følelse – og man maatte tro at der virkelig laa en Oplevelse i dem.

Langt den fineste af dem var en Tegning af Faderen i "Høstgildet", saa stærk og sand at dette Billede allerede selv for mig er Faderen (mærkeligt at Manden

fysiognomisk virkelig minder meget om Morfar saadan som jeg erindrere hans Ansigt fra de Par Portrætter, jeg har set af ham). S.O. var meget nervøs, inden han fik vist Tegningerne og hørt, hvilket Indtryk vi fik af dem. Han tilstod, at han betragtede dette som en Chance – for sin Kunst – meget Levebrødsarbejde havde gjort ham led, usikker. Fuld af Tvivl om sig selv, men her begyndte han ligesom forfra på sin Personligheds Grund . . . “

Kort efter udgivelsen skriver Martin A. Hansen følgende dedikation i bogen:

Til Tegneren Svend Otto som et spontant Udtryk for min Glæde over de rige og stærke Tegninger til ”Agerhønen”. De er indføjte og ægte, og det er sikker meget sjældent, at en Forfatter og den, der af alle er mest fortrolig med hans Arbejder, føler, Tegningerne er nært og sandt beslægtede med Fortællingerne. Det er Tilfældet her. Vi haaber at du før eller siden maa komme med i ”Agerhønen”.

Svend Otto S. tegninger til ”Agerhønen” kom med i den udgave af bogen som udkom i 2009 på Gyldendals forlag i anledning af forfatterens 100 års dag. ISBN nr. 978-87-02-08100-8.

Bogen ”Billedfortælleren Svend Otto S.” udkommer i anledning af Svend Ottos 100 års dag. Det er en smuk bog der ikke alene rummer en lang række illustrationer, men også tekster som bringer læseren tættere på illustratorens liv og tanker.

Samtidig har to af Svend Ottos tre døtre, Annette og Tine Wiborg, sat en stor udstilling op på Rundetårn i København (30. april til 29. maj, 2016), se foto. Udstillingen viser tryk og tegninger fra hans meget store produktion. Det er som at færdes i et eventyrland, befolket af kendt figurer fra ens barndom og ungdom. Der er stadig lidt tid tilbage, så et besøg på udstillingen kan endnu nås.

Mette Lise Rössing